

Borštnikov prstan 2004: Bine Matoh

Obrazložitev:

Kot mnogi vrhunski slovenski dramski umetniki je tudi letošnji nagrajenec, dramski igralec Bine Matoh, izšel iz amaterskih vrst. Za zveste prijatelje, ki so ga spremljali v letih njegovega igranja na odru Šentjakobskega gledališča in Lutkovnega gledališča Ljubljana, je bilo več kot naravno, da Bine nadaljuje šolanje in se vpiše na Akademijo za gledališče, radio, film in televizijo. Samo Bine ve, koliko odrekanja, moči, premagovanje lastne eruptivne, pogosto neukrotljive narave je bilo potrebno, da je temu, za kar je bil zares in po božji volji poklican, tudi dejansko sledil.

In doživeli smo njegove prve javne profesionalne nastope: dedka Evgenija v Mrožkovem *Tangu* (1979) in diplomski nastop v vlogi Točaja v Strniševih *Žabah* (1980, rež. S. Verč). V izvrstnem igralskem triu mladih diplomantov dramske igre: Silva Čušin, Pavle Ravnohrib, Bine Matoh je slednji – kot je to zabeleženo v oceni Jerneja Novaka – igral hudičevskega Točaja »z osupljivo natančnostjo in eleganco, s srhljivo rezkostjo in diabolično aroganco, s pogledom polnim jasnovidnega zrenja in peklenskega vedenja o ljudeh in svetu, pa tudi z demoničnimi metamorfozami v groteskno strašljivo, pohabljenost in šepajočo nakazovalnost, v kakršno se zgrbi, ko ga kot bič oplazi božje ime«. (Študentska Prešernova nagrada za ansambelsko igro, Nagrada Festivala malih scen v Arezzu, Italija, za ansambelsko igro, Študentska nagrada Sklada Staneta Severja za vlogo Točaja.)

Če je verjeti tem ocenam Matohove diplomske kreacije, je na poklicno igralsko pot stopil kot povsem formiran igralec: močna odrska prezenca, prvinsko občutenje človekove narave, sugestivna domišljija, elementarna moč čustev, sposobnost čutiti svoje telo, ga obvladati in igrati z vsem bitjem, izraziti občutek za notranji ritem – vse te odlike vrhunskega igralca so bile tu; od Boga dane, pridobljene, zgnetene v tisto živo, gibko igralsko energijo, ki čaka, da se izoblikuje v brez števila različnih, vselej drugačnih odrskih likih in dramskih oseb.

Bine Matoh je v petindvajsetih letih poklicne igralske kariere ustvaril preko 70 vlog, večino na odru Primorskega dramskega gledališča v Novi Gorici, kjer deluje od leta 1980. Med Matohovimi stvaritvami prevladujejo velike, magistralne vloge, preigrane v širokem izraznem razponu od klasične, preko moderne do sodobne svetovne in slovenske dramatike. Zgodaj se je srečal z Molierovim Don Juanom (1980/81, *Don Juan ali Kameniti gost*, rež. L. Georgievski): igral ga je »nedvomno intenzivno, z razigrano retoriko in sarkazmom, kot izzivalca, ki se ne zaustavi pred ničemer, kot skeptičnega tuhtavca, ki nemara že od vsega začetka sluti, kam ga bo pripeljala predrznost, kot ljubimca, ki rafinirano uživa v osvajanju in še bolj v zapuščanju,« zapiše Andrej Inkret. (Bronasta vrtnica 11. Goriškega srečanja malih odrov 1982). Bil je Rostandov Cyrano (1988/89, *Cyrano de Bergerac*, rež. D. Mlakar) in upodobil je tega pesnika – mušketirja »s sarkazmom in melanholično sentimentalnostjo, z bojevitim heroizmom, otožno ljubezensko nežnostjo in seveda z bolečino spričo svoje neznosne nosatosti – predvsem pa virtuožno v kompliciranih retoričnih in fizičnih nalogah« (A. Inkret). Vlogo Stotnika v Strindbergovi drami *Oče* (1993/94, rež. D. Mlakar) »preigra od začetka pa vse do žalostnega konca z mračno, hudo, nevrotično zadržanostjo, s katero ne prizanaša nikomur, še samemu sebi ne«; predstavlja ga, tega »Strindbergovega filozofično samoutemeljenega ljubosumneža in protiženskega borivca kot rahločutnega, nemara celo nežnega, vendar neizpolnjenega, v sebi negotovega in zato še toliko bolj agresivnega plašljivca« (A. Inkret). Naslovni lik Shakespearove

tragedije Kralj Richard Tretji (1996/97, rež. M. Korun) »je predstavil stvarno in trezno, celo z nekakšno digniteto in zanosom, dobro premišljeno: kot blodnika, ki natanko ve, kaj počne in kam ga bo brezbožnega skušnjavca pripeljalo, a drugače ne more, obsojen na svoje človeško zlo in – seveda – svobodo« (A. Inkret). – Severjeva nagrada za leto 1997 za vlogi Richarda in Hildebranda v *Čarobnicah* Mirka Zupančiča.

Med Matohovimi upodobitvami velikih vlog iz moderne svetovne dramatike velja izpostaviti vsaj tri. V O'Neillovi družinski drami *Dolgega dne potovanje v noč* (1983/84, rež. D. Mlakar) oblikuje vlogo ponesrečenega gledališkega igralca Jamesa Tyrona mlajšega »ravno prav hrupno in posmehljivo, vseskozi pa z jasno in neprizanesljivo mislijo o svoji vsestranski zavrženosti; v prizorih, ko nad njim zagospodari in ga razkrinkava alkohol, dosega Matohova tragikomična igra prav presunljive vrhunce« (A. Inkret). Don Jere v Marinkovičevi *Gloriji* (1992/93, rež. J. Pipan) je v Matohovi interpretaciji »iskalec Boga, ki hkrati dvomi in je fanatičen vernik; prav nenehno bojevanje s samim seboj in notranji dvom ga ženeta v skrajno askezo in fanatičnost« (J. Novak). Kot Henrik IV. V istimenski Pirandellovi igri (1992/93, rež. M. Korun) je »nevaren, v vsem močen protagonist igre, ki jo v enaki meri vodi zavestno igrana norost, prodoren sarkazem in drzno noro, lucidno poigravanje z ljudmi« (J. Novak).

Da je izjemen soigralec, je Bine Matoh dokazal v številnih uprizoritvah. V enodejanki Petra Turrinija *Lov na podgane* (1982/83, rež. D. Mlakar) »je uigranost dala pravo mero nemoči in tragičnosti mlademu paru, ki sta ga oblikovala Mira Lampe Vujičić kot Ona in Bine Matoh kot On. Oba sta, zaznamovana z otročjostjo in nasilno, do samega sebe trdo, samoobrambno surovostjo, ustvarila odrsko prepričljivo podobo v precep stisnjene rodu, generacije, nemara kar človeštva, ki se še ne more odpovedati toplini bitja in ki ne zna, ne zmore s sarkazmom premagovati praznine in groze sveta, ki ga vidi« (J. Novak). V igralčevem opusu sodobne svetovne dramatike je povsem izjemna Matohova stvaritev v Shepardovi igri *Pokopani otrok* (1991/92, rež. D. Jovanović): Tildna, človeka z izjemno zapletenim čustvenim življenjem, usodno obremenjenega z incestom in bolečo izgubo otroka, je »izoblikoval v enkratno sugestivno kreacijo, ki sta jo vseskozi vodila izjemna poglobljenost v intimni človeški svet in sublimirano izražena bolečina« (J. Novak).

Z osrednjo vlogo Hackerja v Barkerjevi tragikomediji *Ljubezen dobrega moža* (1994/95, rež. B. Jablanovec) je Bine Matoh ustvaril »imeniten, večplasten lik človeka, ki je bister pragmatik in je hkrati zaznamovan z ljubezenskim poželenjem; Matoh igra oba pola Hackerjeve grabežljive narave z osupljivo lahkotnostjo in duhovito, ležerno samoumevnostjo, predvsem pa z briljantno samoironijo« (J. Novak). – Za vlogo Hackerja prejme leta 1995 Boršnikovo nagrado. Med igralskimi mojstrovlinami, s katerimi je Bine Matoh obogatil svoje Primorsko dramsko gledališče – zdaj tudi po zaslugi dosežkov igralskega ansambla preoblikovano v Slovensko narodno gledališče Nova Gorica – nikakor ne gre prezreti kreacij, ki jih je ustvaril kot interpret sodobne slovenske dramatike. Ob že omenjenem Točaju v Strniševih *Žabah* naj opozorimo vsaj še na štiri igralske stvaritve. Prvo je Bine Matoh oblikoval kot Levstik, v Kmeclovi igri *Levstikova smrt* (1981/82, rež. D. Mlakar): »nazorna podoba, ki se dogaja med strastnimi deklaracijami in tesnobo pred smrtjo« (A. Inkret); - 1982 nagrajen z Boršnikovo diplomom za dramsko igro, skupaj z vlogo Erigona v istoimenski drami Jordana Plevneša in Njega v Turrinijevem *Lovu na podgane* pa še z nagrado Prešenovega sklada 1984. V Strniševih *Ljudožercih* (1987/88, rež. M. Korun) je »s prihuljeno, mačje tiholazno figuro spretnega klavca, z naravno gibkostjo cinika, ki svojo krvavo obrt porogljivo sprevača v gladko igro besed, ter z glasom, povzdignjenim do višine, ki

izdaja gluhca, hkrati pa natančno lovi artistično zvočnost Strniševih asonanc, ustvaril malodane idealnega grozljivega klovna Petra Pjota« (J. Novak); - Sterijeva in Boršnikova nagrada 1988.

Zahtevno naslovno vlogo v Zajčevem *Vorancu* (1989/90, rež. M. Korun) je Matoh »utemeljil v natančnem izrisu trde nature kmečkega gospodarja, vrhunsko igralsko interpretacijo pa je oblikoval v sklepnem Vorančevem monologu, ko njegova intenzivna igra prehaja iz stisnjenega jezika srda v živalsko renčanje, ko iz izčrpanega sovraštva ječi, poka v molk« (J. Novak). Oglejskega patriarha v Smoletovem *Krstu pri Savici* (1993/94, rež. J. Pipan) gradi Matoh »v močni odrski prezenci in retorični briljanci; njegov Patriarh se s suvereno intelektualno superiornostjo poigrava na tanki črti, ki loči svet smisla od čistega instrumentalizma. Matohov Patriarh ve za smisel življenja, pozna pa tudi logiko institucije, moči, ki vlada svetu in uravnava tok življenja. V nasprotju s Črtomirom, ki ga vodi strast, se Patriarh z razumom giblje med rafiniranim cinizmom in igranim starčevskim samopomilovanjem, vzdržuje distanco do sveta, in hkrati sam sebi prikriva lastno tragično minljivo vlogo v svetu, ki doživlja zaton moči« (J. Novak).

Bine Matoh je igralec z izjemno odrsko energijo in ustvarjalno domišljijo. Njegovi odrski liki so natančno razčlenjeni, ozemljeni v igralčevem občutenju in razumevanju življenja. Znotraj svoje sugestivne, nemalokrat silovito izražene ustvarjalne svobode zna biti izvrsten partner, igralec, ki sleherno vlogo oblikuje kot sklenjeno celoto, osmišljeno v celoviti interpretaciji uprizarjanega dramskega dela. Ob vlogah, ki jih je ustvaril na odru matičnega novogoriškega gledališča, se Bine Matoh kot vrhunski karakterni igralec čedalje pogosteje vključuje v številne ansamble od kranjskega Prešernovega gledališča, Mestnega gledališča ljubljanskega in Slovenskega stalnega gledališča v Trstu do ljubljanske Drame SNG – vselej z opaznim, nezamenljivim igralskim deležem, izrazito ustvarjalno. Številnim priznanjem, med katerimi so tudi tri Boršnikove nagrade, se tako zaslužno pridružuje najvišje slovensko igralsko odličje – Boršnikov prstan.

Jernej Novak